

کاربری که به درگاه وارد شود، هرگز از آن خارج نخواهد شد. کاربر به نیابت درگاه، به جهان اطلاعات وارد می‌شود.

چکیده:

امروزه در عصر انفجار اطلاعات هستیم، عصری که فناوری اطلاعاتی زندگی افراد را عمیقاً تغییر داده است. روش‌های گردآوری، ذخیره، بازیابی، انتقال و اشاعه اطلاعات، متفاوت گشته است. در این میان دسترسی به اطلاعات سازمان‌یافته در کانون توجه قرار دارد و این امر در راستای بهبود ارائه خدمات و دسترسی کاربران به اطلاعات مناسب در کوتاه‌ترین زمان ممکن، مطرح می‌باشد. از آنجا که علم کتابداری همگام با تغییرات رخ داده در دانش اطلاع‌رسانی، صورت متفاوتی یافته، در این مقاله سعی بر آن است که درگاه‌های اطلاعاتی و کاربرد آن‌ها در کتابخانه‌ها شرح داده شود و اهمیت آن‌ها مورد بررسی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: درگاه، درگاه کتابخانه‌ای

۱. مقدمه

فناوری اطلاعات به مجموعه‌ای از ابزارها و روش‌ها گفته می‌شود که برای تولید، پردازش و عرضه اطلاعات به کاربر انسانی به کار می‌رود. فناوری اطلاعات در «دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی» چنین تعریف شده است: مجموعه ابزارهای اطلاعاتی اعم از وسایل ارتباط از راه دور، ابزارهای دیداری و شنیداری و ماشین‌های مربوطه، توأم با دانش و شیوه مهارت استفاده از آن‌ها در تولید، پردازش و دبیزش اطلاعات به منظور انتقال اطلاعات به جامعه استفاده‌کننده.

از ورود فناوری‌های اطلاعاتی به کتابخانه‌ها مدت زیادی نمی‌گذرد، اما تأثیرات آن شگفت‌انگیز بوده است. تغییر در نظام امانت کتاب، دسترسی به روزآمدترین اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی، کتابخانه‌های دیجیتالی و استفاده از سامانه‌های قوی جستجو همگی از امکاناتی هستند که فناوری اطلاعات فراهم نموده است. در راستای یافتن اطلاعات سودمند و کاستن از اطلاعات غیرمفید و بازیابی اطلاعات با مؤثرترین ابزار بازیابی و دسترسی به منابع رقومی از نقطه‌ای واحد، درگاه‌ها اهمیت ویژه‌ای می‌یابند. این درگاه‌ها را می‌توان زیرمجموعه‌ای از راهنماهای موضوعی به شمار آورد که به وسیله ویراستاران

انسانی ایجاد می‌شوند. هنگامی که کاربری جستجوی کلیدواژه‌ای را با استفاده از محتویات یک راهنمای موضوعی شروع می‌کند، در راهنمای موضوعی سعی می‌شود به منظور یافتن پاسخ مناسب، آن کلیدواژه یا عبارت با توصیفگرهای ذخیره‌شده در آن، تطبیق داده شود. راهنماهای موضوعی متنوع‌اند و شامل راهنماهای موضوعی عمومی، تجاری، درگاه‌ها (پورتال‌ها) و پایگاه‌های اطلاعاتی خاص موضوعی (ورتال‌ها) می‌باشند. ویراستاران راهنماهای موضوعی، عموماً راهنماها را به صورت سلسله‌مراتبی با قابلیت تورق در مقولات موضوعی و همچنین مقولات فرعی موضوعی، سازماندهی می‌کنند. این راهنماها منابع خوبی برای یافتن اطلاعات مورد علاقه کاربران، سازمان‌ها، سایت‌ها، و ... می‌باشند. وقتی هدف جستجو یافتن اطلاعات وب در یک حوزه یا موضوع خاص و مورد علاقه باشد، می‌توان با مراجعه به این راهنماها، در مقولات موضوعی جستجو یا تورق کرد (دیگان ۲۰۰۲). اما درگاه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی خاص موضوعی چیستند؟

۲. تعریف درگاه [۳]

درگاه، دریچه، دروازه، مدخل، همگی با هم مترادف‌اند و معنای آن در فناوری اطلاعات، صفحه وب واسطی است که امکان دسترسی آسان را به هر چیزی که کاربر برای انجام کار یا خواسته‌اش نیاز دارد- صرف نظر از این‌که محل فیزیکی آن در چه مکانی باشد- فراهم می‌کند. به طور کلی «درگاه» وب‌سایتی است که اطلاعات، سیستم‌ها و خدمات مرتبط را یکپارچه می‌کند. «درگاه» پیچیدگی خدمات و اطلاعات را با ارائه یک رابط واحد برای کاربر، تسهیل می‌کند. اساس درگاه مبتنی بر وب است و دسترسی به اطلاعات و برنامه‌های کاربردی و اطلاعات و خدمات مختلف را از طریق صفحات وب فراهم می‌کند. به عبارت دیگر، درگاه‌ها سایت‌های وبی هستند که خود، عرضه‌کننده خدمت خاصی نیستند، ولی مراجعین را به‌صورتی ساده به اطلاعات و سایت‌های موردعلاقه‌شان هدایت می‌کنند (Radcom 2006).

درگاه‌ها در فرایندهای گردآوری، سازماندهی و ذخیره‌سازی اطلاعات توزیع‌شده و همچنین فرایندهای جستجو، و دسترسی سریع و جامع به اطلاعات نقش مؤثری دارند. در واقع درگاه‌ها دروازه ورود به بانک‌های اطلاعاتی هستند و همواره ما را به سایت‌های دیگر راهنمایی می‌کنند و ابزار دسترسی به منابع از نقطه‌ای واحد می‌باشند.

هدف از طراحی یک درگاه، ایجاد نقطه‌ای واحد برای دسترسی به اطلاعات و خدمات دیگر وب‌سایت‌ها در یک موضوع و خاص، بدون نیاز به مراجعه مستقیم به تک تک آن‌ها است. ایجاد تعامل پویا برای سهولت در خدمات‌رسانی و اطلاع‌رسانی، از دیگر اهداف ایجاد یک درگاه است. در واقع درگاه‌ها صفحات وب مرجعی هستند که کاربران اینترنتی و کسانی که با اینترنت کار دارند، از آن به عنوان منبع و مدخلی برای پیدا کردن موضوعات مورد علاقه استفاده می‌کنند.

۳. ویژگی‌های درگاه

ویژگی‌های اصلی یک درگاه عبارت‌اند از:

- تجمع اطلاعات؛

- هدفدار بودن؛
- در دسترس بودن اطلاعات؛
- قابلیت دسته‌بندی و طبقه‌بندی محتویات و مطالب؛
- مدیریت اطلاعات و تجمیع مطالب و محتویات؛
- سهولت دسترسی (شکوهمی زنجانی ۱۳۸۴)؛
- قابلیت سفارشی‌سازی و شخصی‌سازی [۴] به منظور تغییر ظاهر درگاه برای هر کاربر؛
- قابلیت جستجو و مرور محتویات و مطالب دسته‌بندی‌شده؛
- نمایش ساده نتایج جستجو به گونه‌ای که کاربر با کمترین کلیک به مکان، سرویس، یا اطلاعات مورد نظرش دست یابد؛
- وجود سامانه‌های جستجو و راهنما [۵] به گونه‌ای که کاربر در کمترین زمان ممکن به اطلاعات مورد نظرش دست یابد؛
- امکان برقراری ارتباط با منابع خارج از درگاه (نظیر وبسایت‌های دیگر)؛
- قابلیت استفاده برای تمامی کاربران با سیستم عامل‌های مختلف؛
- امکان ارتباط کاربران با مسئولین درگاه و دیگر کاربران به صورت همزمان

۴. تفاوت‌های درگاه و وبسایت

- هرچند شباهت‌های فراوانی میان یک وبسایت و درگاه وجود دارد، اما ویژگی‌هایی که درگاه را از وبسایت جدا می‌کند از این قرارند:
- درگاه، ورودی منفردی است که از طریق آن می‌توان به مجموعه منابع مرتبط دست یافت.
  - در درگاه، امکان نمایش هدفدار اطلاعات با استفاده از تجارب کاربر وجود دارد.
  - در درگاه، دسترسی تقسیم‌بندی‌شده به انواع داده و اطلاعات گروه‌بندی‌شده وجود دارد (O'leary 2000).
  - امکان پیوستن به نرم‌افزارها و سامانه‌های نرم‌افزاری که گردش کار مشخص و تعریف‌شده‌ای دارند، در درگاه وجود دارد.
  - درگاه‌ها نظام کاربرمحور دارند، اما وبسایت یک نظام موضوع‌محور دارد.
  - در درگاه امکان ارتباط و همکاری میان تمامی کاربران و استفاده‌کنندگان درگاه وجود دارد.

۵. جنبه‌های کارکردی درگاه

- اگر چه درگاه‌ها در انواع و اندازه‌های متنوعی ساخته می‌شوند، اما جنبه‌های کارکردی زیر، هسته اصلی آن‌ها را تشکیل می‌دهند:
- هر درگاه، اطلاعات و خدمات را یکجا و در یک محل جمع‌آوری می‌کند.
  - هر درگاه می‌تواند به اندازه لازم برای شخص یا سازمان درآید.
  - هر درگاه در هر زمان و از هر مکان قابل دسترسی است (Boos 2002).
  - ۱-۵. درگاه، اطلاعات و خدمات را یکجا و در یک محل جمع‌آوری می‌کند
- هدف اصلی درگاه فراهم کردن امکان دسترسی آسان به اطلاعات و خدماتی است که (صرف نظر از این

که آن منبع کجا باشد) یک کاربر برای انجام مسئولیت‌ها و کارهایش به آن احتیاج دارد. اطلاعات متفاوتی که یک درگاه فراهم می‌کند عبارت‌اند از:

داده‌های ساخت‌یافته: این داده‌ها به صورتی (اغلب به صورت سلسله‌مراتبی و براساس کلمات کلیدی) سازمان یافته‌اند که امکان جستجوی آسان در آن‌ها وجود دارد. فهرست الفبایی کتاب‌های یک کتابخانه مثال خوبی از داده‌های ساخت‌یافته است. داده‌های ساخت‌یافته اغلب شامل گزارش‌ها، تحلیل‌ها، پرس‌وجوهای مشخص، و... می‌باشد.

داده‌های بدون ساختار: جستجو در این داده‌ها مشکل است و معمولاً خارج از یک بانک اطلاعاتی قرار دارند. از این نوع داده‌ها می‌توان متن‌ها، صوت و تصویر، گرافیک، و... را مثال زد. اطلاعات خاص: شامل محتویات قابل خرید و فروش (مثل اخبار، گزارش‌ها، محتویات بی‌اهمیت، و...) که به منظور استفاده در فرایندهای تولیدی دیگر، تهیه می‌شوند و در اختیار قرار می‌گیرند. خدماتی که یک درگاه ارائه می‌دهد عبارت‌اند از:

- همکاری، که (باعنوان خدمات ارتباطی نیز شناخته می‌شود) به کاربران امکان می‌دهد اطلاعات خود را در اختیار دیگران قرار دهند، در بحث‌های گروهی مشارکت کنند، و...
- مدیریت محتوا، که انواع جستجوگرها را مدیریت می‌کنند، و همچنین قابلیت‌های خاصی را به منظور استخراج داده‌ها در اختیار می‌گذارد.
- خدمات شخصی، که (با عنوان خدمات تراکنشی از آن یاد می‌شود) کاربران را قادر می‌سازد با دیگر سامانه‌ها، مستقیم و بدون واسطه مرتبط باشند.

۲-۵. هر درگاه می‌تواند به اندازه لازم برای شخص یا یک گروه سازمانی درآید یکی از ویژگی‌های جالب درگاه، شکل و عملکرد متفاوت آن برای اشخاص متفاوت است. یکی از روش‌هایی که به این منظور استفاده می‌شود، تغییر شکل و متناسب‌سازی قابلیت‌های درگاه برحسب خواسته‌ها یا تجارب شخص یا گروه استفاده‌کننده است. این امکان به این معنا است که در درگاه، امکان انتخاب نحوه نمایش محتوا، پیش‌بینی شده است. اغلب این کار به صورت خودکار و بر اساس نقش کاربر انجام می‌شود. درضمن امکان انتخاب چگونگی شکل ظاهری درگاه (مثلاً رنگ و چیدمان صفحه، مدل مرورگر، و...) نیز وجود دارد.

۳-۵. یک درگاه در هر زمان و از هر مکان قابل دسترسی است از آنجا که درگاه‌ها برای استفاده در محیط وب ساخته می‌شوند، در هر زمان و از هر مکانی با استفاده از یک مرورگر استاندارد وب، در دسترس‌اند. انواع تجهیزات مبتنی بر وب، دسترسی به درگاه‌ها را بسیار آسان نموده‌اند (Chamberlain 2005).

۶. توانایی‌های درگاه

تعین هویت کاربر: طبق تعریف، درگاه‌ها اطلاعات و توانایی‌ها را بر اساس مشخصات کاربر ارائه می‌کنند. به این ترتیب اولین قدم، شناسایی کاربر است. در محیط‌های اینترنتی، این شناسایی ممکن است از طریق سازوکارهای ضعیف یا قوی صورت گیرد. نکته اصلی در ایجاد یک درگاه کارآمد، فراهم آوردن

امکاناتی است که کاربر بتواند با یکبار تعیین هویت، از تمامی قسمت‌ها و اطلاعات مناسب بهره‌مند شود. شخصی‌سازی: اصطلاحی است که به فرایند نمایش محتوا به کاربران بر اساس نوع کاربری، موقعیت، یا پیشینه استفاده از آن‌ها اطلاق می‌شود. درگاه‌ها از لحاظ نمایش اطلاعات و از لحاظ محتوا و امکانات می‌توانند شخصی شوند.

یکپارچگی و تجمیع سامانه‌ها: تجمیع سامانه‌های کاربردی در واقع اتصال سیستم‌های مجزا از طریق اشتراک داده‌ها و عملیات خودکار است.

تجمیع محتوا: تجمیع محتوا کمک می‌کند تا محتوای مورد نظر، یک بار تولید شود و در موارد متعدد مورد استفاده قرار گیرد. در تجمیع محتوا، اطلاعات از منابع متعددی اخذ می‌گردد و در یک رابط واحد (درگاه) ارائه می‌شود. تجمیع محتوا را می‌توان با استفاده از فناوری مدیریت محتوا انجام داد. جستجو: جستجو یکی از امکانات کلیدی درگاه است که از طریق آن، کاربران - فارغ از روشی که در درگاه برای طبقه‌بندی اطلاعات مورد توجه بوده است - می‌توانند به اطلاعات مورد نظر خود دسترسی پیدا کنند. ساده‌ترین امکانات جستجو، بر اساس جستجوی متن ساخته می‌شوند. معمولاً علاوه بر آن، ابزارهای جستجو امکاناتی برای جستجوی پیشرفته‌تر در ساختارهای خاص اطلاعاتی فراهم می‌سازند. جستجوهای پیشرفته‌تر علاوه بر جستجو در فیلدهای اطلاعاتی، امکان جستجو در محتوا (نظیر جستجوی متن در پرونده‌های ذخیره‌شده با فرمت پی‌دی‌اف) را نیز فراهم می‌کنند.

کارگروهی: امکانات مختص به کارگروهی از دیگر نیازمندی‌های سامانه‌های درگاه محسوب می‌شوند؛ امکاناتی نظیر اشتراک مستندات، فضای بحث گروهی، اخبار داخلی، و ... که کمک می‌کند تا اشخاص، به صورت همزمان یا غیر همزمان با یکدیگر همکاری کنند. مدیریت محتوای وب: مدیریت محتوا در واقع فرایند ذخیره‌سازی، مدیریت و ایجاد ارتباط بین مستندات متنوع تولید و انتشار مستندات در محیط وب را ممکن می‌سازد (محمودی ۱۳۸۴).

۷. انواع درگاه

درگاه‌ها را می‌توان بر اساس محتوا و مخاطب طبقه‌بندی کرد. بر اساس محتوا، درگاه‌ها به دو دسته - اطلاعاتی و کاربردی - تقسیم می‌شوند: درگاه‌های اطلاعاتی درگاه‌هایی هستند که بیشتر، اطلاعات استاتیک موجود در منابع مختلف را گردآوری می‌کنند و نمایش می‌دهند.

درگاه‌های کاربردی درگاه‌هایی‌اند که بیشتر ارائه‌دهنده خدمات به کاربران هستند. بر اساس مخاطب، درگاه‌ها به دو دسته - افقی و عمودی - تقسیم می‌شوند: درگاه‌های افقی [۶] ارائه‌دهنده اطلاعات و خدمات مختلفی هستند و پاسخگویی افراد مختلف می‌باشند؛ مانند گوگل، یاهو، و ...

درگاه‌های عمودی [۷] بر روی عناوین خاص یا خدمات خاص یا یک موضوع خاص دیگر دارند و پاسخگویی گروه خاصی می‌باشند و بوسیله دانشمندان، محققین، مؤسسات دولتی، شرکت‌های بازرگانی و دیگر کارشناسان موضوعی یا افراد علاقه‌مند یا دارای دانش حرفه‌ای در حوزه‌ای خاص ایجاد می‌شوند.

درگاه کتابخانه‌ای بهترین مثال از یک درگاه عمودی است (محمودی ۱۳۸۴). اطلاعات ارائه‌شده از سوی این نوع درگاه‌ها متناسب با موضوع درگاه و محتوا می‌باشد. این درگاه‌ها به صورت تخصصی اطلاعات یک حوزه خاص را شاخص‌بندی می‌کنند و امکان جستجو و دسترسی اطلاعات تخصصی را برای کاربران فراهم می‌سازند.

در نوع دیگری از طبقه‌بندی درگاه‌ها آن‌ها را به سه دسته - تجاری، سازمانی، و انتشاراتی - تقسیم می‌کنند: درگاه‌های تجاری [۸] درگاه‌هایی هستند که اطلاعات را به صورت عمومی در اختیار افراد قرار می‌دهند. این درگاه‌ها اغلب دارای سرویس‌های رایگان می‌باشند و هزینه‌های خود را از طریق تبلیغات به دست می‌آورند. مخاطب این درگاه‌ها عامه مردم هستند و اطلاعاتی نظیر اخبار، گزارش‌های هواشناسی، و ... را در اختیار افراد می‌گذارند.

درگاه‌های انتشاراتی [۹] که حجم عظیمی از منابع را گردآوری می‌کنند و بر منابع اطلاعاتی که از نظر دسترسی در درجه دوم اهمیت قرار دارند، نظارت می‌کنند. «کچل» معتقد است «بسیاری از دروازه‌های اطلاعاتی کتابخانه‌های دانشگاهی، به درگاه‌های انتشاراتی شباهت عمده دارند.» درگاه سازمانی [۱۰] به منظور بهبود روند دسترسی افراد به اطلاعات، و به اشتراک گذاشتن اطلاعات مختلف طراحی می‌گردد. با استفاده از درگاه‌های سازمانی می‌توان روند اجرای فرایندهای سازمان، مخزن اطلاعات، و برنامه‌های کاربردی در سطح سازمان را یکپارچه کرد (دیگان، ۲۰۰۲).

۸. درگاه کتابخانه‌ای [۱۱]

درگاه کتابخانه‌ای مجموعه‌ای از پایگاه‌ها و سایت‌های اطلاعاتی است که به وسیله متخصصان موضوعی و کتابداران گردآوری، بررسی و تهیه می‌شود و پاسخگویی نیازهای تحقیقاتی و پژوهشی می‌باشد. درگاه کتابخانه‌ای از لحاظ ارزشی و محتوایی در کنار پایگاه‌های تخصصی موضوعی قرار می‌گیرد. از پایگاه‌های تخصصی موضوعی هنگامی که در جستجوی اطلاعات یا موضوع خاصی (مثل فایل‌های چندرسانه‌ای، آرشیوهای موضوعی، و ...) هستیم استفاده می‌شود. به طور خلاصه می‌توان گفت در اینترنت منابع متنوعی یافت می‌شود که اگر دسترسی به این منابع از یک نقطه واحد فراهم آید، با دروازه‌های سروکار داریم که درگاه کتابخانه‌ای نامیده می‌شود و اگر این درگاه حول موضوع خاصی شکل گرفته باشد، به آن درگاه موضوعی اطلاعات گفته می‌شود (سلطانی و راستین ۱۳۷۵).

۸-۱. اهداف درگاه کتابخانه‌ای

- افزایش یادگیری، تحقیق و دسترسی آسان به منابع صحیح و آشکار؛
- امکان جستجوی ساده یا پیشرفته به سادگی از میان انبوه اطلاعات؛
- امکان توسعه خدمات برای کاربران و هدایت کاربر به منابع تخصصی اطلاعات.

۸-۲. نوع درگاه‌های کتابخانه‌ای

درگاه‌های کتابخانه‌ای عموماً از نوع درگاه‌های عمودی می‌باشند. این درگاه‌های عمودی برای ارائه خدمات به مخاطبین خاصی فراهم شده‌اند و کتابخانه‌ها و مجموعه‌های عظیم کتاب و منابع مطالعاتی را به خوبی پشتیبانی می‌کنند.

۸-۳. ارزیابی درگاه کتابخانه‌ای

مواردي که درارزيابي یک درگاه کتابخانه‌اي بايد مورد توجه قرارگيرند عبارت‌اند از: محتوا: دامنه، عمق، و کيفيت محتوا در ارزيابي یک درگاه کتابخانه‌اي اهميت دارد. محتوا بايد تصميم‌گيري را براي بازديدکنندگان از درگاه تسهيل نمايد.

سهولت: یک درگاه کتابخانه‌اي بايد کاربر را به محتوا نزديک کند. در بعضي از درگاه‌ها ممکن است مدارک شناسايي‌شده، فقط از طريق اشتراک منابع يا پرداخت هزينه از سوي کاربران، قابل دسترس باشند. اين امر باعث مي‌شود تا استفاده از درگاه به‌مراتب دشوارتر از مراجعه به یک کتابخانه باشد. توجه به نيازها و سهولت و راحتی کاربر، نکته‌اي کليدي در دستيابي و استفاده از درگاه است و با افزايش کارآيي در تحويل منابع، انطباق خدمات با نيازهاي گروه‌هاي خاص، دسترسي رايجان به اطلاعات درگاه، و... حاصل مي‌آيد.

قابليت اعتماد و کيفيت: کاربر بايد مطمئن شود که منابع دريافتي از یک درگاه، معتبر و تضمين‌شده هستند. امکان انتقال محتوا: کاربر بايد بتواند پس از جستجوي هوشمند، اطلاعات را بازيابي و به رايانه خود منتقل کند.

۴-۸. جستجو در درگاه‌هاي کتابخانه‌اي

عموماً استفاده از درگاه‌ها، اتفاقي صورت مي‌گيرد. کاربر ممکن است در یک دسترسي بخواهد به منبع قابل مطالعه‌اي درباره موضوع مورد پژوهش يا مورد علاقه‌اش دست يابد و در صورت نيافتن منبع قابل ملاحظه در مدارک یک پایگاه اطلاعاتي، به آدرس‌هاي ديگري رجوع مي‌کند که در سايت، قرار داده شده و ممکن است هرکدام یک درگاه باشد. جستجو ممکن است از طريق رابط فردي يا رابط چندگانه باشد و اين امر، کاربر را ملزم مي‌سازد که قابليت استفاده از فهرست‌ها و جستجو در اينترنت را داشته باشد.

۵-۸. مواردی که در اکثر درگاه‌هاي کتابخانه‌اي مي‌توان به آن دسترسي يافت

- منابع حرفه‌اي مثل دستنامه‌ها، استانداردها، گزارش‌ها، و...؛
- نشریات؛

- وبسایت‌هاي کتابخانه‌هاي ديگر (شامل فهرست‌هاي آنلاين)؛

- کانال‌هاي سرگرمي (مثل گروه‌هاي بحث)؛

- فروشگاه‌هاي کتاب (مثل کارگزاران کتاب)؛ و....

۶-۸. مزايای درگاه‌هاي کتابخانه‌اي

- صرفه‌جويي در وقت کاربر؛

- سهولت جستجو؛

- امکان دسترسي به اطلاعات از نقطه واحد (دسترسي اتفاقي به‌جاي دسترسي ترتيبی)؛

- بازيابي اطلاعات مفيد از ميان انبوه اطلاعات؛

- دسترسي به اطلاعات به صورت دسته‌بندي‌شده به شکل مورد نياز کاربر.

بخش بزرگي از وب وجود دارد که موتورهاي جستجو آن‌ها را نمايه نمي‌کنند يا نمي‌توانند نمايه کنند. اين

بخش به وب نامرئي [۱۲] يا وب عميق موسوم شده و از جمله آن سايت‌هاي داراي رمز عبور، اسناد

موجود فراسوي سامانه حفاظت‌شده، مواد آرشيوشده و ابزارهاي تعاملی نظير ماشين حساب‌ها و

واژنامه‌ها و همچنين محتويات بعضي از پایگاه‌هاي اطلاعاتي را مي‌توان نام برد. براي دستيابي به چنين

سایت‌هایی می‌توان با استفاده از مرورگر مستقیماً به سراغ آن‌ها رفت. این کاری است که بسیاری از پایگاه‌های اطلاعاتی موضوعی و درگاه‌های کتابخانه‌ای انجام می‌دهند. این ابزارها کمک خوبی برای پیوند مستقیم به اطلاعات پایگاه‌های موجود در وب نامرئی می‌باشد.

۷-۸. چه موقع از درگاه‌های کتابخانه‌ای و ورتال‌ها (پایگاه‌های اطلاعاتی خاص موضوعی) استفاده می‌شود؟

از درگاه‌های کتابخانه‌ای هنگام جستجوی اطلاعات با کیفیت بالا استفاده می‌شود. از ورتال‌ها در هنگام جستجوی موضوع خاص (مانند فایل‌های چندرسانه‌ای، آرشیوها، کاریاب‌ها، و هزاران پایگاه اطلاعاتی که به موضوعات خاص مورد علاقه اختصاص دارند)، استفاده می‌شود (دیگان ۲۰۰۲).

۹. نمونه‌هایی از درگاه‌های کتابخانه‌ای:

۹-۱. خارج از کشور:

- درگاه‌های کارگزار که بسیاری از آن‌ها درحقیقت درگاهی برای دستیابی به خدمات و محصولات دیگر هستند. جدیدترین این درگاه‌ها امروزه به‌وسیله ناشران یا کارگزاران کتاب طراحی شده‌اند، مانند:

- EBSCO (www.epnet.com)

- Dialog Infopro (www.Dialog.com)

- چند درگاه تجاری (که هم موضوعات کتابخانه‌ای و هم منابع عمومی را زیر پوشش قرار می‌دهند):

- Library spot (www.libraryspot.com)

- Yahoo_ libraries (www.yahoo.com/References/libraries)

- Internet library for librarians (www.itcompany.com/infortriever)

- چند درگاه پیشرفته و گسترش‌یافته:

- Library Resource list (www.Dpi.state.wi.us)

- Internet Public library service for librarian (www.ipl.org)

- Academic Information

- Digital librarian

- Infomine (www.Infomine.ucr.edu)

- PINAKES

۹-۲. داخل کشور:

- سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران (www.iroost.com)

- کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی (شبکه ملی کتابخانه‌های دانشگاهی و مراکز تحقیقاتی ایران)

(www.srlst.com)

- کتابخانه سازمان انرژی اتمی (www.aeor.org.ir)

- کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد (www.c_library.um.ac.ir)

- درگاه شبکه علمی کشور (www.iranscience.net)

۳-۹. نمونه‌ای از درگاه‌های عمودی (پایگاه‌های اطلاعاتی خاص موضوعی = ورتال)

- Corporate Information (business resources)
- ERIC (educational documents)
- Expedia (travel)
- Internet Movie Database (movies)
- Jumbo Software (computer software)
- Sport Search (sport)
- Voice of the Shuttle (humanities research)
- WebMd (health information)
- Xrefer (reference sources)
- PsychCrawler (Psychology resources)

۱۰. نتیجه‌گیری

باتوجه به تحولات رخ داده در عرصه رایانه و در دانش کتابداری و تغییر در روش‌های گردآوری، ذخیره، انتقال و اشاعه و ویرایش اطلاعات، با ابزارهای متفاوتی برای جستجو و بازیابی اطلاعات روبرو هستیم. از طرف دیگر با فناوری اطلاعات مواجهیم و اینترنت یکی از گسترده‌ترین و موفق‌ترین ابزارهای فناوری اطلاعات است که به طور گسترده در دانش کتابداری نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. در عصر حاضر که کاربر در میان انبوه اطلاعات تولیدشده محصور است و از طرفی زمان کمتری را نیز برای جستجو و بازیابی منابع اطلاعاتی داراست، وجود امکانات، خدمات و ابزارهایی در راستای هدف کتابخانه‌ها (که همان رساندن اطلاعات مناسب به کاربر مناسب در زمان مناسب است)، ضروری به نظر می‌رسد.

در جهت تحقق این هدف، درگاه‌ها ابزار مناسب و در واقع یک نقطه واحد برای دسترسی به اطلاعات و خدمات دیگر وبسایت‌ها هستند. از طریق درگاه‌ها جمع‌آوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات تولیدشده به آسانی امکان‌پذیر می‌باشد. مهم‌ترین کارکرد درگاه‌ها صرفه‌جویی در وقت کاربر و دسترسی به اطلاعات مورد نظر (به صورت سازمان‌یافته، بدون ساختار، و اطلاعات خاص) می‌باشد و بدین طریق کاربر را یاری می‌کنند. این گونه درگاه‌های کتابخانه‌ای مجموعه‌ای از پایگاه‌ها و سایت‌های اطلاعاتی هستند که به وسیله متخصصان موضوعی و کتابداران گردآوری، بررسی و تهیه شده و پاسخگویی نیازهای تحقیقاتی و پژوهشی می‌باشند و در دستیابی به منابع از نقطه‌ای واحد، بسیار موفق عمل می‌کنند.

پی‌نوشت‌ها

[1]. library portals

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهراء.

- [3]. portal
- [4]. customization
- [5]. search and directory
- [6]. Horizontal Portal (Hortal)
- [7]. Vertical Portal (Vortal)
- [8]. Commercial Portal
- [9]. Publication Portal
- [10]. Enterprise Portal
- [11]. Library Portal
- [12]. Invisible web

۱۱. منابع

۱. دیگان، ماریلین. ۲۰۰۲. آینده دیجیتال کتابخانه‌ها: راهبردهایی برای عصر اطلاعات. ترجمه عباس کیلوری. ۱۳۸۲. تهران: دبیزش، چاپار.
۲. سلطانی، پوری و فروردین راستین. ۱۳۷۵. دانشنامه کتابداری و اطلاع رسانی. تهران: فرهنگ معاصر.
۳. چمبرلین، الن. ۲۰۰۰. دوره مقدماتی آموزش جستجو در وب. ترجمه سیمین نیازی. ۱۳۸۳. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
۴. محمودی، بابک. ۱۳۸۴. پورتال چیست و تکنولوژی مایکروسافت در زمینه پورتال‌ها چه هستند؟ (<http://www.pariansoft.com/Articles/1008.html> (دسترسی ۸۴/۸/۳۰))
۵. شکوهی زنجانی، امیرحسین. ۱۳۸۴. پورتال چیست؟. ماهنامه دنیای مخابرات و ارتباطات ۲ (۱۹). (<http://www.tcwmagazine.com/tahlil/m19-1.htm> (دسترسی ۸۴/۸/۳۰))
6. Boss, Richard W. 2002. Library Technology Reports Review: Library Portals. Library Technology Reports 38, no.6 (November/December). www.nnlm.gov/psr/lat. (accesses November 21, 2005).
7. Chambrlain, E. 2005. Gateways and subject – specific databases. www.Sc.edu/beaufort/library/pages/bones/lesson4.Shtml. (accessed November 21, 2005).
8. Chvatal, Don. 2001. ALA midwinter 2001. Biliotech Review. www.Biblio_tech/btr11/ALA_2003_MW.cfm (accessed 2005/11/21)
9. Cox. A, and R. Yates. 2003. Library portal solution. Aslib Proceedings 55(3): 155-165.
10. Champion, Claire. 2000. Library Gateway to Information Technology. http://www.clarelibrary.ie/eolas/library/developments/library_gateway.htm.

(accessed October 11. 2005)

11. Library portals could lead to increase in resource usage (2004). Available: www.Jisc.ac.uk/index.cfm?name=portals_news_130104 (accessed November, 21 2005 (

12. O'Leary, Mick. 2000. Grading the Library Portals. Available: www.Yahoo.com/cgi_bin (accessed November, 21 2005 (

13. www.oclc.org/research/staff/Dempsey/recombinantlibrary (accessed November, 29 2005

14. www.radcom.ir/kh-portal-fa.html (accessed 2006/09/06(